

Pobegi gojencev iz vzgojnih zavodov

Dr. Bronislav Skabernè, znanstveni svetnik Inštituta za kriminologijo v Ljubljani

Namen raziskave*

Inštitut za kriminologijo je skušal z raziskavo o pobegih iz vzgojnih zavodov poiskati dejavnike, ki bi utegnili vplivati na to, da gojenci pobegnejo iz vzgojnih zavodov. Poleg tega pa naj bi tudi ugotovili, kako so v zavodu obravnavali gojence, ko so se po begu vrnili. Raziskava naj bi tudi nakazala smernice za omejitev pobegov iz vzgojnih zavodov.

Raziskovalne metode in gradivo raziskave

Raziskovalci so za raziskavo pripravili 13 obrazcev, s katerimi so zajeli vzgojni zavod in njegovo okolje, osebne lastnosti gojencev, razmere, v katerih so doraščali, vplive zunanega okolja na zavodske gojence, položaj gojenca v skupini, gojenčevo sprejemanje vzgojitelja, oceno gojenčeve socializiranosti, nekatera stališča gojencev in zavodskega osebja do posameznih vzgojnih položajev v zavodu, razne elemente bega in dogajanje na begu ter obravnavanje gojenca po vrnitvi z bega.

V raziskavi so bili zajeti begi, ki so jih gojenci vzgojnega zavoda v Gorenjem Logatcu, VPD v Radečah, vzgojnega zavoda v Slivnici in dekliškega vzgojnega zavoda v Višnji gori naredili v času od 15. septembra 1971 do 14. septembra 1972. Zaradi primerjave begavcev in nebegavcev so bili z nekaterimi obrazci anketirani tudi drugi gojenci omenjenih vzgojnih zavodov, ki so v

* Julija 1974 je Inštitut za kriminologijo pri pravni fakulteti v Ljubljani končal raziskavo o pobegih gojencev iz vzgojnih zavodov. V tem sestavku želim na kratko seznaniti našo strokovno javnost z njenimi ugotovitvami.

Raziskavo je vodil podpisani, sodelovali pa so še: Branko Martinovič, psiholog in direktor Prehodnega mladinskega doma, mr. Ana Barbič, sociologinja inštituta za sociologijo in filozofijo, Leopold Bregant, psiholog in profesor Pedagoške akademije, Milona Bregantova, psihologinja Prehodnega mladinskega doma, Janez Bečaj, psiholog vzgojnega zavoda v Gorenjem Logatcu, pri tehnični obdelavi Cveto Trampuž, matematik in višji predavatelj Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo, Boris Uderman, dipl. pravnik in višji strokovni sodelavec Inštituta za kriminologijo, kot svetovalci pa dr. Katja Vodopivec, redna univerzitetna profesorica kriminologije, ter Vinko Skalar, klinični psiholog in višji strokovni sodelavec Inštituta za kriminologijo.

Raziskavo sta financirala Raziskovalna skupnost Slovenije — Sklad Borisa Kidriča in Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo.

opazovalni dobi živeli v zavodih, pa niso pobegnili iz njih.

V vsakem vzgojnem zavodu je bil zavodski psiholog naprošen za zbiranje podatkov po vseh 13. obrazcih. Zavodski psihologi so k izpolnjevanju obrazcev pritegnili vzgojitelje in mojstre zavodskih delavnic.

V raziskavi je obdelano naslednje število begavcev, nebegavcev in begov:

V raziskavi je obdelano naslednje število begavcev, nebegavcev in begov:

Vzgojni zavod	Nebegavci	Begavci	Skupaj	Begi
Logatec (moški)	14	32	46	101
Radeče (moški)	67	50	117	98
Slivnica (moški)	51	19	70	25
Višnja gora (ženske)	58	18	76	24
Skupaj	190	119	309	248
Od tega moških	132	101	233	224

Zbrani podatki so bili obdelani na univerzitetnem računskem središču v Ljubljani.

Definicija bega

Iz raziskave je razvidno, da vzgojni zavodi v Sloveniji različno pojmujejo, kaj je beg. Ker noben naših normativnih aktov nima definicije bega, smo morali za potrebe raziskave postaviti operativno definicijo bega. Po tej definiciji so raziskovalci šteli za beg »vsak odhod gojenca iz vzgojnega zavoda brez dovoljenja ali samolastno podaljšanje dovoljenega izhoda, če se gojenec ne vrne prek noči do 6. ure zjutraj«.

Raziskovalci so ob koncu raziskave sodili, da je bilo treba definicijo bega, ki so jo uporabili v raziskavi, za potrebe prakse nekoliko spremeniti. Predvsem kaže razmisliti glede minimalnega časa odsotnosti gojenca iz vzgojnega zavoda. Poleg tega pa so se ob razčlembi pojava, ki so ga raziskovali, pokazale težave zaradi izenačevanja samolastnega »podaljšanja dovolilnice« z begi. Razloček med tema pojavoma je že v tem, da beg nastane s storitvijo, s kršitvijo prepovedi, in pomeni tudi določen napor. Beg iz vzgojnega zavoda pomeni akcijo zavodskega gojenca. Na-

sproti tej akciji je samolastno »podaljšanje dovolilnice« le opustitev, kršitev zapovedi (vrniti se v zavod), in nastane z minimalnim naporom. V raziskavi pri »podaljšanju dovolilnice« ni bilo mogoče opazovati morebitnih sprememb v vedenju gojenca »pred begom«, kako se je gojenec pripravljajl »na beg«, kaj je vzel s seboj, od kod »je pobegnil«, kako je »bežal«, udeležbo pri »begu« in kam je »bežal«. Tudi pri sprožilnih položajih so bili razločki.

Zato bi za potrebe prakse kazalo šteti za beg iz vzgojnega zavoda »vsako nedovoljeno oddaljevanje gojenca iz vzgojnega zavoda za krajši ali daljši čas«. Odhod iz vzgojnega zavoda brez dovoljenja je pri tem bistvo bega. Kaj je »kraši čas«, pa bi se bilo treba domeniti z domskimi praktiki in tega ne kaže postavljati enostransko. Samolastnega »podaljšanja dovolilnice« ne kaže popolnoma enačiti z begom iz vzgojnega zavoda. Res je sicer, da je učinek podoben kot pri begu iz vzgojnega zavoda, saj gre od trenutka, ko se gojenec ne vrne v zavod, navsezadnje tudi za »nedovoljeno oddaljevanje gojenca iz vzgojnega zavoda za krajši ali daljši čas«. Vendar pa le ne gre prezreti, da gojencu pri tem ni bilo treba premagati nobene ovire in da je iz zavoda prišel na dovoljen način.

Vzgojni zavodi in zavodske razmere

Raziskava obravnava bege iz štirih vzgojnih zavodov v Sloveniji. Od tega so trije zavodi sprejemali moško, eden pa žensko mladino od 14. leta starosti dalje.

Vsem tem zavodom je bilo skupno:

- da so sprejemali vedenjsko in osebnostno moteno mladino;
- da so se nahajali zunaj občinskih upravnih središč;
- da so v starih gradovih, ki so bili za name- ne vzgojnih zavodov adaptirani;
- da so revno opremljeni;
- da trpijo zaradi pomanjkanja gmotnih sredstev;
- da imajo bolj ali manj nestrokovno oseb- je in
- da imajo premalo strokovnega osebja.

Po drugi strani pa se med seboj zelo ločijo po ekoloških in družbenih dejavnikih. Vsak zavod ima tako v ožjem kot v širšem okolju posebne možnosti za delovanje. Končno so vsi štirje zavodi ločijo tudi po zavodskih razmerah. Te pa so posledica naravnosti, stališč zavodskega

osebja, osebne sestave oziroma motenosti gojen- cev in objektivnih delovnih razmer. Zavodske razmere so bile najbolj ugodne v vzgojnem za- vodov v Logatcu in v Slivnici, manj ugodna pa v VPD v Radečah in v dekliškem vzgajališču v Višnji gori.

Najbolj odprt je bil vzgojni zavod v Slivnici; tam so se gojenci poklicno usposabljali v delov- nih organizacijah zunaj zavoda. Nasprotno je bil VPD v Radečah zelo zaprt. Po zavodskem režimu je bilo temu zavodu najbližje dekliško vzgajali- šče v Višnji gori; vzgojni zavod v Logatcu pa je bil glede na poklicno usposabljanje gojencev v zavodu in glede na odprtost zavoda takoj za zavodom v Slivnici.

Vse, kar je bilo vsem štirim zavodom skupne- ga, pa tudi tisto, kar jih je ločevalo, je treba upoštevati pri ocenjevanju begov gojencev iz vzgojnih zavodov. Pri tem se je treba zavedati, da ni vzgojnega zavoda, iz katerega mladoletniki ne bi uhajali, pa naj bi bil še tako zavarovan. Ni pa prezreti tudi dejstva, da vsako uspešno zavodsko obravnavanje motene mladine terja tudi določeno tveganje. Begi iz vzgojnih zavo- dov so nekakšen davek za to tveganje, ki ga je treba plačevati, da bi lahko vzgajali in prevzga- jali v večji svobodi, kot se je to dogajalo pred časom in da bi prebredli anahronizem vzgajanja v zavodu za življenje na prostosti. Res je, da je tako tveganje prej deležno kritike kot pa prit- jevanja. Glede na stališče zavodskega strokovne- ga osebja do naprednejšega in sodobnejšega ob- ravnavanja zaupanih jim vedenjsko in oseb- nostno motenih otrok in mladine bo tudi prag tveganja v posameznih vzgojnih zavodih razli- čen. Pri tem pa bo imela pomembno vlogo oza- večenost strokovnega zavodskega osebja, le-to se bo le ob prepričanosti o pravilnosti svojega dela znalo upreti danes žal zelo nasilno in mašče- valno naravnemu javnemu mnenju. Razvoj sodobnih metod obravnavanja vedenjsko in oseb- nostno motene mladine v zavodih pa, kot kaže praksa v svetu, vsaj v začetku vpeljevanja teh metod dviguje število begov iz vzgojnih zavo- dov; ko se nove delovne metode ustalijo pa se število zniža (iz razprave o begih iz vzgojnih zavodov na 8. mednarodnem kongresu vzgojite- ljev neprilagojene mladine od 29. aprila do 3. maja 1974 v Neuchatelu in Lausanne).

Raziskovalci so ugotovili, da so bile med zavodi bistvene razlike glede števila begov. V zavodih so obstajale različne možnosti za beg. Največ begov je bilo iz vzgojnega zavoda v Logatcu, čeprav je imel, po ugotovitvah z različnimi mer-

jenji, najugodnejše zavodske razmere in iz VPD v Radečah, ki je najbolj zaprt zavod z manj ugodnimi zavodskimi razmerami. Glede na število zavodskih gojencev so gojenci iz vzgojnega zavoda v Logatcu uhajali razmeroma pogosteje kot iz VPD v Radečah. V drugih dveh zavodih je bilo število begov enako in tudi število gojencev oziroma gojenk je skoraj enako pa vendar ob diametralno različnih zavodskih razmerah in zavodskemu režimu.

Raziskava je pokazala, da tako represivno kot tudi permisivno obravnavanje vedenjsko in osebnostno motene mladine omogoča bege iz zavodov. Temu pa se ne smemo čuditi, saj pomeni za gojenca oddaja v vzgojni zavod, ne glede na to, kako je v zavodu obravnavan, omejitev njegove prostosti. Z njegovega stališča je beg iz vzgojnega zavoda naravno prizadevanje za to, kar naj bi užival vsak človek — prostost. Ta nagnjenja so nekaj normalnega in samo po sebi umevnega. Zato se moramo tudi mi in zlasti strokovno zavodsko osebje tega zavedati, čeprav beg pomeni kršitev zavodske discipline.

Življenjske razmere begavcev in nebegavcev

Ob raziskovanju življenjskih razmer begavcev in nebegavcev raziskovalci niso našli statistično pomembnih razločkov med skupinama, razen le slabo pomembnih razločkov v tem, da so pogosteje uhajali gojenci in gojenke iz družin s konfliktnimi razmerji med družinskimi člani. Pogosteje so uhajali tudi gojenci-fantje, ki niso bili triažirani v opazovalnem zavodu, ki so imeli doma neenotno in nedosledno vzgojo. Iz vzgojnih zavodov v Logatcu in Slivnici so tudi bolj uhajali gojenci, ki so imeli doma popustljivo vzgojo. Iz vzgojnega zavoda v Slivnici in VPD v Radečah je bilo v skupini begavcev več gojencev, ki so prišli iz drugih vzgojnih zavodov, ki so bili iz velikih družin ali ki so menjali družinsko okolje. Med begavci iz vseh zavodov (tudi dekliškega vzgajališča v Višnji gori), razen vzgojnega zavoda v Logatcu, je bilo več gojencev z nepopolno osnovno šolo in takih, ki so že bili kdaj v vzgojnem zavodu. Iz vzgojnega zavoda v Logatcu so pogosteje uhajali starejši gojenci (v starosti od 18 do 20 let), tisti iz majhnih družin, tisti, ki so dokončali osemletko ali so že obiskovali srednje šole, in tisti, ki so bili prvič v vzgojnem zavodu.

V skupini begavk-deklet je bila večja skupina gojenk, ki so bile triažirane v opazovalnih zavodih,

ki so bile iz majhnih družin, iz predmetnega okolja, ki niso menjale družinskega okolja, ki so imele popustljivo in neenotno vzgojo in ki niso imele dokončane osnovne šole.

Čeprav je bilo v vzgojnih zavodih več nezakon-skih otrok, kot pa je delež takih otrok v Sloveniji, nismo mogli ugotoviti, da bi tak status gojenca kaj vplival na to, da bi taki otroci pogosteje ali redkeje bežali iz vzgojnega zavoda.

Iz prikazanih ugotovitev raziskave glede vpliva gojenčenih življenjskih razmer na bege je mogoče nekoliko trdneje opozoriti le na zvezo med begi iz vzgojnega zavoda in konfliktnimi družinskimi razmerji. Gibanja nakazujejo zvezo med begi iz vzgojnega zavoda in

- popustljivo, neenotno in nedosledno vzgojo,
- menjavo družinskega okolja,
- ponovno oddajo v vzgojni zavod,
- neuspešnim šolanjem v osnovni šoli,
- metriažiranjem v opazovalnem zavodu.

Te ugotovitve napotujejo na to, da bi se morali zavodski vzgojitelji že takoj ob prihodu v zavod prav posebno posvetiti gojencem, ki prihajajo iz družin s konfliktnimi razmerji ali pri katerih se ob oddaji v zavod ugotovi kateri izmed naštetih petih dejavnikov.

Etiologija motenosti in simptomatika disocialne motenosti gojencev

V raziskavi ugotovljena razvrstitev gojencev po zavodih po etiologiji njihove motenosti kaže na etiološke razločke med gojenci v posameznih zavodih in sočasno opozarja na način triažiranja. Gojenci se po posameznih zavodih ločijo glede etiologije disocialne motenosti. Zavodi se med seboj ločijo po izbirnih merilih in po obravnavanju motenega gojenca. Po izbiri vedenjsko in osebnostno motenih gojencev kažeta nekaj podobnosti vzgojna zavoda v Logatcu in Slivnici. V obeh so živeli skoraj samo gojenci s čustveno povzročenimi motnjami v osebnostnem razvoju z nevrotično strukturo. Za VPD v Radečah in dekliško vzgajališče v Višnji gori je značilna velika raznovrstnost in neenotnost v etiologiji motenj. Pri tem pa je treba opozoriti še na dejstvo, da je bil v dekliškem vzgajališču v Višnji gori večji delež prognostično manj obetavnih gojenk. Razlog za to je treba iskati v okoliščini, da ta dva zavoda ne sprejemata gojencev oziroma gojenk po psiho-pedagoških merilih, temveč odločata o sprejemu zgolj disocialno vedenje in spol.

V raziskavi ugotovljena porazdelitev etioloških vrst disocialnih motenj ni odstopala od pričakovanj. Raziskava je tudi ugotovila zvezo med disocialno motenostjo posameznih etioloških vrst z vrstami disocialnega vedenja. Kot posledica motenega čustvenega razvoja sta se pri sekundarnih peristatičnih motnjah pomembno ločili podskupini z nevrotično in disocialno sestavo. Pri tem pa je podskupina z disocialno sestavo manifestno in prognostično verjetno najbolj ogrožena oblika odklonskosti.

V raziskavi smo hoteli ugotoviti razločke v etiologiji disocialne motenosti in simptomatiki disocialnega vedenja med begavci in nebegavci. Pri tem je šlo za vprašanje, ali etiološke in vedenjske posebnosti gojenca vplivajo ali ne vplivajo na bege in ali so v slednjem primeru begi lahko odvisni od drugih dejavnikov. Pri tem smo izhajali iz domneve, da se begavci in nebegavci po etiologiji disocialne motenosti in simptomatiki disocialnega vedenja ne ločijo.

Ugotovili so, da se po splošnih vedenjskih potezah ločijo fantje od deklet, in sicer bolj kot fantje po posameznih zavodih. Po raznih raziskovalnih postopkih se je pokazalo, da so pri begavcih-fantih pogosteje razne oblike izmikanja (npr. odklanjanje učenja in dela ter manjkanje in uhajanje). Begavci-fantje se na ovire odzivajo bolj z »umikom« (beg pred ovirami) in iskanjem nadomestnega ugodja in lagodnosti. Tak »umik« je prva in najbližja oblika razbremenitve ob sprožilnih položajih. S tem se lahko nevtralizirajo druge oblike neprilagojenega vedenja, pa naj izhajajo večinoma iz osebnosti ali zmanjkih frustracij. Ta obča poteza vedenjskega odzivanja z »umikom« pa lahko pomeni pripravljani vzorec za ponavljanje begov iz vzgojnega zavoda. Pri fantih nebegavcih pa se pogosteje kažejo komplementarna znamenja neposrednejše napadalnosti z večjo disocialno vrednostjo. Nebegavci kažejo več ekspanzivnosti, manifestnega izražanja odpora, napadalnosti in nasilnosti. Hipotetično je »napadalnost« pri fantih osebna poteza, ki pomembno spremlja psihološke lastnosti nebegavcev. Pomanjkanje možnosti za neposredno razbremenitev z »umikom« v obliki bega pa pomeni nevarnost povečanega disocialnega potenciala v zavodu.

Med zavodi, v katerih so bili fantje, je podobnost med vzgojnima zavodoma v Slivnici in Logatcu v tem, da je očitnejši razloček med odzivanjem begavcev z »umikom« in nebegavcev z »napadom«.

Pri begavcih iz VPD v Radečah so psihološki razločki med begavci in nebegavci manjši in je pri obeh skupinah napadalna in destruktivna sestavina večja kot pri gojencih — fantih iz drugih zavodov. To lahko pomeni, da so psihološke okoliščine in sprožilni položaji za nastajanje begov v tem zavodu drugačni kot v vzgojnih zavodih v Logatcu in Slivnici.

Pri begavcih se kaže nasprotno nagnjenje kot pri nebegavcih. Pri begavcih so ugotovili več napadalnosti in destruktivnega vedenja, in sicer tudi, ko so jih opazovali po znamenjih disocialnega vedenja. Pri begavcih ni mogoče domnevati varovalnega mehanizma nevtralizacije. Pri dekletih šteje beg hipotetično za bolj funkcionalno obliko destruktivnega vedenja z neposrednim disocialnim pomenom. Raziskava je pokazala, da pri dekletih obstajajo drugačne okoliščine za beg. To se ujema tudi z ugotovitvijo, da se manifestne oblike deklislike disocialnosti ločijo od deške.

Gojenci v vzgojnih zavodih

Gojence v vzgojnih zavodih so raziskovalci lahko opazovali le posredno po podatkih, ki so jih posredovali zavodski vzgojitelji in delno zavodski psihologi. Ker ugotovitve o gojencih v zavodih izhajajo iz ocen in navedb vzgojiteljev, je nujno, da vsebujejo tudi njihove percepcije in stališča. To je narekovalo določeno previdnost pri razlaganju ocen in ugotovitev.

Oddaje v vse vzgojne zavode naj bi bile po navedbah vzgojiteljev večinoma ustrezne, čeprav gojenci pred oddajo v zavod niso bili vsi triažirani v opazovalnem zavodu in so tisti, ki niso bili triažirani, uhajali pogosteje kot drugi. Le za 4% gojencev so vzgojitelji povedali, da njihova oddaja ni bila ustrezna, za 1/6 gojencev pa so zapisali, da bi njihova oddaja v vzgojni zavod le delno ustrezala. Pri tem je osebje VPD v Radečah in dekliskega vzgajališča v Višnji gori povedalo, da je bilo v teh zavodih nekaj gojencev oziroma gojenk, ki so bili duševno bolj ali manj prizadeti. Ta razlog je osebje v VPD v Radečah omenilo za 1/5 gojencev, osebje dekliskega vzgajališča pa za 1/7 gojenk, glede katerih naj bi bila oddaja le delno ustrezna.

Raziskovalci na splošno niso mogli ugotoviti posebne zveze med begi in ustreznostjo oddaje v vzgojni zavod. To je veljalo tudi za spremembo gojenčeve življenjske ravni ob oddaji v vzgoj-

ni zavod, pa naj je gojenec s tem prišel v boljše ali slabše gmotne življenjske razmere.

Ugotovitev raziskave, da se pri begavcih pogosteje kažejo razne oblike izmikanja, so potrdila tudi opazovanja v času njihovega bivanja v zavodu. Tako je bilo med begavci več gojencev, ki

- niso obiskovali šole,
- so dobivali večjo pomoč pri učenju,
- niso bili zavzeti za delo v šoli,
- se niso poklicno izuževali,
- si niso prizadevali pri poklicnem usposabljanju,
- so redko ali le priložnostno brali dnevnike, tednike in revije,
- niso sodelovali v društvih,
- so redko obiskovali športne prireditve in so kazali večje nagnjenjje k pasivnemu doživljanju, to se je pri begavcih kazalo v:
 - pogostnem gledanju televizije,
 - pogostnem ali vsaj priložnostnem branju stripov in
 - pogostnem obiskovanju filmskih predstav.

Plesov v vzgojnih zavodih v Logatcu in Slivnici niso prirejali, pač pa so jih prirejali v VPD Radečah in v dekliškem vzgajališču v Višnji gori. V obeh zavodih sta bila deleža tistih gojencev in gojenk, ki so se udeleževali plesov v zavodu, v skupinah nebegavcev oziroma nebegavk večji kot v skupini begavcev. V skupini begavcev in begavk iz vseh zavodov je bilo priložnostno obiskovanje plesov in drugih zabavnih prireditev zunaj zavoda edina dejavnost, ki je bila zanje bolj značilna kot za nebegavce.

Za begavke so ugotovili le nekaj podobnih lastnosti. Šolo so morale obiskovati tudi vse begavke. Pri šolanju so le redko dobivale pomoč, več begavk se je učilo poklicna, vendar jih je bilo pri poklicnem usposabljanju tudi več neprizadevnih. Tudi begavke so se s športom večinoma ukvarjale le priložnostno. Tudi one so pogosto gledale televizijo, pogosteje kot begavci pa so brale dnevnike, tednike in revije, za polovico manj pogosto kot njihovi moški vrstniki pa stripe. Nobena gojenka, ne nebegavka, ne begavka pa ni pogosto zahajala k filmskim predstavam zunaj zavoda.

Po ocenah vzgojiteljev naj bi bilo prek polovice gojencev in gojenk iz vsakega zavoda vsaj delno navezanih na domače. Glede na porazdelitev pri stopnjah te navezanosti in glede na ugotovitve pri raziskovanju fenomenologije begavk pa so raziskovalci podvomili ali so vzgojitelji res poznali čustva gojencev do domačih. Po drugi

strani pa so raziskovalci menili, da želja po domu in domačih še ne pomeni tudi čustvene navezanosti na domače in dom.

Pri begavcih so ugotovili večje deleže tistih gojencev, ki so pogosto obiskovali domače. V dekliškem vzgajališču v Višnji gori pa je bila taka le ena nebegavka.

Nepomembni so bili razločki med begavci in nebegavci glede obiskovanja gojencev s strani domačih v vzgojnih zavodih, razen da so imele begavke veliko pogostnejše obiske domačih v vzgojnem zavodu kot za nebegavke. Za gojence iz vzgojnih zavodov v Logatcu in Slivnici pa so ugotovili, da so v vzgojnem zavodu redko dobivali obiske domačih. To ne preseneča, saj so imeli gojenci teh dveh zavodov več priložnosti, da so se kolikor toliko z domačimi redno shajali zunaj zavoda.

Delež begavcev in begavk iz vseh zavodov je bil višji med tistimi gojenci in gojenkami, ki so le redko ali priložnostno dobili denar od domačih. Med begavci in begavkami je bil tudi višji delež tistih, ki so le redko ali priložnostno prejemale pisma. Ti podatki so bolj objektivne narave in kažejo na to, da je med begavci verjetno več čustveno odklonjenih gojencev kot med nebegavci.

Kar zadeva pisanje pisem gojencev, so raziskovalci ugotovili nekatere natančnosti pri vzgojnih zavodih v Logatcu in Slivnici na eni strani in pri VPD v Radečah in v dekliškem vzgajališču v Višnji gori na drugi strani. Med begavci prvih dveh zavodov je bil ugotovljen večji delež tistih gojencev, ki so pogosto pisali iz zavoda, med begavci drugih dveh zavodov pa je bil večji delež tistih gojencev, ki so pisali le priložnostno. Kaže, da je pri zavodih s sproščenejšim režimom podana večja možnost za uresničevanje želja, medtem ko pomeni menjava pisem v zaprtem okolju le občasno zniževanje napetosti, ki izvirajo iz občutij osamelosti.

V skupini begavcev, razen v VPD v Radečah, so ugotovili večji delež gojencev, ki se niso družili s sogojenci in ki so živeli v zavodu osameli. Glede fantov je to veljalo tudi za tiste, ki so se do sogojencev ambivalentno zadrževali, tako da so bili včasih sami, včasih pa so se družili z njimi.

Med fanti so izstopali gojenci, ki niso imeli prijateljev v zavodu. Pri begavkah pa je bilo stanje nasprotno, ker so pogosteje uhajala tista dekleta, ki so imela prijateljice v zavodu. Poleg tega je bilo v skupini begavk tudi več tistih

gojenik, ki niso imele prijateljic med vrstnicami zunaj zavoda.

Iz podatkov za fante lahko ugotovimo, da jim je slabo uspelo nadomestiti pomanjkanje čustvenih vezi v družini z drugimi.

Kar zadeva odobravanje gojencev v zavodu, je nakazan razloček med VPD v Radečah in dekliškim vzgajališčem v Višnji gori na eni strani ter vzgojnima zavodoma v Logatcu in Slivnici na drugi strani. Tako so vzgojitelji prvih dveh zavodov odobraval približno 1/4 zavodskih prijateljev gojencev, vzgojitelji drugih dveh zavodov pa so zavodske prijatelje odobraval pri polovici gojencev v vsakem zavodu. V skupini nebegavcev — fantov je bil večji delež tistih gojencev, katerih zavodske prijatelje so vzgojitelji odobraval. To je veljalo tudi za gojence in gojenke, katerih vzgojitelji so odobraval njihovo prijateljstvo z vrstniki zunaj zavoda. V skupini begavcev — fantov pa so bili večji deleži gojencev, katerih prijateljev vzgojitelji niso odobraval.

V raziskavi ugotovljene posebnosti begavcev opozarjajo na to, da utegne na uhajanje vplivati veliko okoliščin v zavodu. Vzgojitelji se bodo morali posvetiti zlasti tistim gojencem, ki na razne načine kažejo svojo osamelost in ki skušajo na razne načine premagati čustveno zavrnjenost. Posebno bo treba pomagati, da se pomanjkanje čustvenih vezi v družini nadomesti z drugimi.

Medsebojna razmerja v zavodih

Podatke za raziskavo o medsebojnih razmerjih v vzgojnih zavodih so dajali tako gojenci kot vzgojitelji in raziskovalci so lahko zlasti za slednje ugotovili nezadostno usposobljenost za opazovanje teh razmerij v zavodih. To dejstvo so raziskovalci med raziskavo odkrili večkrat, najočitneje pa se je pokazalo pri razčlembi podatkov o vlogi gojenca v skupini: zaradi kontradiktornosti zbranih podatkov so se jim morali odpovedati.

V skupini begavcev vseh zavodov je bil večji delež gojencev, ki so jih tako vzgojitelji kot mojstri ocenili za slabo socializirane ali nesocializirane. Raziskovalci so pri tem domnevali, da je beg pomembno vplival na vzgojiteljevo in mojstrovo oceno gojenčeve socializiranosti in s tem tudi na negativno sprejemanje gojenca. V posameznih zavodih so se ocene socializiranosti gojencev, ki so jih dajali vzgojitelji, ločile od ocen mojstrov. Tako so mojstri v vzgojnem za-

vodu v Logatcu begavce pa tudi nebegavce ocenjevali slabše kot vzgojitelji; v VPD v Radečah glede ocenjevanja med njimi ni bilo razločkov v dekliškem vzgajališču v Višnji gori so vzgojitelji begavke v večjem številu šteli za nesocializirane kot mojstri (ti so tako večkrat ocenjevali nebegavke).

Ob opazovanju ocen socializiranosti gojencev ob času bega pa so lahko ugotovili, da so vzgojitelji v vzgojnih zavodih v Logatcu in Slivnici pri oceni socializiranosti gojencev verjetno upoštevali poleg begov še druge okoliščine, za moštre v vseh zavodih pa je bil beg dokaj pomembno znamenje za gojenčovo nesocializiranost.

Na podlagi podatkov o tem, kako gojenci sprejemajo vzgojitelje, raziskovalci menijo, da so podatki o negativnem sprejemanju vzgojiteljev zanesljivi. Za pozitivno sprejemanje vzgojiteljev tega ni mogoče trditi, ker ni mogoče zanikati, da ni kak gojenec tako sprejemanje vzgojitelja izrazil iz strahu pred posledicami, če bi se o njem izrazil negativno.

Glede negativnega sprejemanja vzgojiteljev obstajajo med zavodi pomembni razločki. V vzgojnih zavodih v Logatcu in Slivnici se begavci po sprejemanju vzgojitelja niso ločili od nebegavcev in domneva se, da negativno sprejemanje vzgojitelja v teh zavodih ni vplivalo na bege iz zavoda. V VPD v Radečah je nakazana možnost, da so begavci negativno sprejemali vzgojitelja pogosteje kot nebegavci. Zelo močno pa so izražale negativno sprejemanje vzgojiteljev begavke iz dekliškega vzgajališča v Višnji gori. V primerjavi z VPD v Radečah so begavke pogosteje izražale negativno sprejemanje vzgojitelja. Isto so ugotovili tudi za nebegavce oziroma nebegavke teh dveh zavodov.

Raziskovalci menijo, da razločki med zavodoma izhajajo deloma iz stališč vzgojiteljev do spolnih razmerij obeh skupin. Vzgojitelji v dekliškem vzgajališču v Višnji gori so verjetno skušali bolj omejevati spolna razmerja gojenk kot pa so to delali vzgojitelji v Radečah glede spolnih razmerij gojencev. Ker pa spolni stiki pomenijo za dekleta del nadomestnih zadovoljitev, doživljajo dekleta — v sicer podobnem zavodskem režimu — več frustracij kot fantje, saj so fantom lastne še druge oblike nadomestnih zadovoljitev.

Raziskovalci so tudi ugotovili, da je bilo v zavodih z več begi manj gojencev, ki so negativno sprejemali vzgojitelje. Tu so posebno nazorne ugotovitve raziskave glede vzgojnega zavoda v

Logatcu: število begov, je bilo veliko pa nepomembnem delež gojencev, ki so negativno sprejemali vzgojitelja. Na drugi strani je bilo v dekliškem vzgajališču v Višnji gori malo begov, delež negativnega sprejemanja vzgojiteljev pa zelo visok.

Ob upoštevanju podatkov še drugih dveh zavodov raziskovalci ugotavljajo, da ugodnejše razmere, sproščenejši režim, skratka koncept vzgojnega zavoda (kaže se zlasti v obravnavanju gojenca ob vrnitvi iz bega), odseva tudi v sprejemanju vzgojitelja s strani gojencev.

Fenomenologija pobegov

Raziskovalci so posvetili posebno pozornost fenomenologiji pobegov. Pri tem so ugotovili:

— da je največ gojencev ušlo iz vzgojnega zavoda v Logatcu in da so ti gojenci tudi večkrat znova uhajali iz zavoda, saj je skoraj polovica gojencev ušla tri in večkrat;

— da je bilo največ begov v januarju, marcu in oktobru in da so bili vrhunski uhajanja v posameznih zavodih različni;

— da je največ begavcev bežalo ob sobotah, nedeljah in ponedeljkih, to kaže, da gojenci zlasti te dneve želijo preživljati na prostosti in da si prostost vzamejo sami, če jim tega ne omogoči uprava zavoda; ob ponedeljkih si največ gojencev »podaljša« dovolilnico;

— da so fantje pogosteje bežali ob dopoldanskem in popoldanskem času, dekleta pa v jutranjih urah (od 1. do 5. ure);

— da se gojenci za bege večinoma odločajo sami; ti podatki so bili potrjeni tudi z udeležbo pri begu; ugotovitev, da je bilo več dogovarjanja za bege v VPD v Radečah in v dekliškem vzgajališču v Višnji gori, kaže, da zaprtost zavoda prispeva k združevanju gojencev, ki želijo pobegniti: v zavodih z bolj omejeno prostostjo se gojenci bolj povezujejo v skupine begavcev kot pa v zavodih, kjer je prostost manj omejena; Verjetno je za premagovanje večjih ovir potrebno več medsebojnega spodbujanja in pomoči;

— da so se le redki gojenci posebej pripravljali za beg; ti podatki so se delno ujemale tudi s podatki o tem, kaj so gojenci jemali s seboj na beg: za $\frac{4}{5}$ begov so gojenci povedali, da s seboj niso vzeli ničesar;

— da je strokovno osebje le pri zelo majhnem številu gojencev opazilo kako spremembo gojen-

čevega vedenja pred begom; še največkrat so opazili, da je bil gojenec pred begom nemiren, da je izražal nezadovoljstvo z zavodom, v vzgojnem zavodu v Logatcu pa so v nekaj primerih opazili, da je bil tudi napadalen; kaže pa, da je zavodsko osebje slabo pripravljeno za opazovanje sprememb pri gojencih pred begom;

— da so gojenci največkrat uhajali ali neposredno iz zavodskih poslopij ali pa se niso vrnili z dovoljenega izhoda (samovoljno podaljšanje dovolilnice);

— da je bil način bega zelo odvisen od zemljepisne lege vzgojnega zavoda; ker sta VPD v Radečah in dekliško vzgajališče v Višnji gori ob malo prometnih cestah, so gojenci in gojenke iz teh zavodov največkrat ušli peš, medtem ko so gojenci drugih dveh zavodov — stojita ob prometnih cestah — pri begu uporabili prometna sredstva, zlasti avtostopa, pa tudi avtobusa;

— da je največ gojencev sicer res ušlo domov, da pa se je veliko begavcev zabavalo in pohajkovalo, saj so ugotovili, da se jih je izmed tistih gojencev, ki so ušli domov, le $\frac{1}{3}$ tudi res zadrževala doma;

— da zemljepisna lega zavoda ni imela odločilne vloge glede na namembni kraj bega, saj so gojenci iz posameznih zavodov bežali tudi v zelo oddaljene kraje, ne glede na to, ali so bili v teh krajih doma ali ne;

— da se pri begih kažejo predvsem dve nagljenji: nekateri gojenci bežijo domov ali v drug kraj, kjer se počutijo varne, drugim (večji del) pa gre pri begih bolj ali manj za pustolovščine; kažejo se zlasti v iskanju zabav ali zgolj v potepanju in pohajkovanju;

— da je doma prenočevalo nekaj manj gojencev, kot pa se jih je pri domačih (sorodnikih in znancih) prehranjevalo;

— da so se begavci iz Radeč najmanj prehranjevali in najmanj prenočevali doma, pri sorodnikih in znancih ter da so se begavci iz tega zavoda najslabše prehranjevali in tudi najslabše prebili noči na begih; kaže, da je neredno prehranjevanje in zasilno prenočevanje posebnost pri motenih in bolj pustolovsko naravnanih gojencih, kot tudi pri tistih, ki imajo bolj neurejene razmere v domačem okolju; tako življenje pa je lažje za fante kot za dekleta;

— da je dvomljiva upravičenost velikih bojazni, da bodo begavci na begih delali kazniva dejanja; v raziskavi niso ugotovili veliko kaznivih dejanj, ki bi jih gojenci storili na begih v enoletni opazovalni dobi; k tej veliki bojazni

precej prispeva tudi dnevni tisk, ker posebej poudarja kazniva dejanja, ki so jih na begih storili gojenci iz vzgojnih zavodov;

— da so bila na begih storjena samo kazniva dejanja zoper premoženje; ta so bila tudi logična posledica bega (zlasti pridobitev sredstev za preživljanje na begu in za hiter prevoz);

— da so se begavci iz vzgojnih zavodov v Logatcu in Slivnici večinoma vrnili sami in da je le sem in tja kakega begavca iz teh dveh zavodov pripeljal delavec javne varnosti; po drugi strani pa se je v VPD v Radečah vrnilo samih le $\frac{1}{10}$ begavcev, v dekliško vzgajališče v Višnji gori pa nobena; delavci javne varnosti so v VPD v Radečah pripeljali $\frac{3}{5}$ begavcev, v dekliško vzgajališče v Višnji gori pa polovico; kaže, da so bili begi iz vzgojnega zavoda v Logatcu in Slivnici le ventili za spremembo zavodske puščobnosti in da je šlo predvsem za trenutno odtegnitev zavodskemu okolju; hkrati pa ugotovitve glede vrnitve z bega tudi kažejo, da je drugačno vrednotenje bega v vzgojnem zavodu v Logatcu in Slivnici vplivalo tudi na odločitev begavcev teh dveh zavodov, da so se večinoma sami vrnili v zavode;

— da begi na splošno niso bili dolgotrajni in da so trajali najdalj tri mesece, dobra polovica begov je trajala le dan ali dva, v vzgojnem zavodu v Logatcu je nad polovico begov trajalo le nekaj nad en dan ali manj; v drugih treh zavodih je tretjina begov trajala sedem dni in več;

— da se je več kot polovica begavcev iz vzgojnih zavodov v Logatcu in Slivnici ter $\frac{2}{5}$ begavcev iz VPD v Radečah in le drobna četrtina iz dekliškega vzgajališča v Višnji gori na begu počutila dobro; kaže, da je na počutje na begu vplivalo več dejavnikov in ne nazadnje tudi razločki v pričakovanju, kakšna bo reakcija na beg ob njihovi vrnitvi.

Podatki o tem, kolikokrat, kdaj (ob katerem letnem času, dnevu in uri) in kako so gojenci bežali, so odvisni od zelo različnih okoliščin za beg, pa tudi od organizacije dela in koncepta posameznih vzgojnih zavodov.

Raziskava je ugotovila, da osebnostna motenost ne prispeva bistveno k begom gojencev iz vzgojnih zavodov. Kaže, da je številnost begov odvisna predvsem od zavodskih razmer in od stališč osebja do bega. Ta stališča pa se kažejo v tem, da je razmerje osebja do pobegov bolj ali manj negativen oziroma obojajoč; razmerje osebja do bega se zrcali tudi v trajanju bega in v nagnjenju gojenca, ali bi se v zavod vrnil sam ali ne.

Sprožilni položaji

Raziskava se ukvarja tudi s sprožilnimi položaji. Raziskovalci so sodili, da je ustrezneje govoriti o sprožilnih položajih ali povodih za beg kot pa o vzrokih. Pri ugotavljanju sprožilnih položajev so naleteli na dokajšnje težave. Načeloma so menili, da jih bodo lahko zanesljiveje ugotovili, če jih bodo ugotavljali tako s pomočjo vzgojiteljev, kot tudi s pomočjo gojencev. Oba vira pa sta se pokazala za nezanesljiva. Vzgojitelji večkrat niso vedeli za pravi sprožilni položaj in jim pri tem tudi ni veliko pomagal seznam sprožilnih položajev, ki je bil sestavljen zato, da bi jim olajšal delo. Težava z gojenci pa je bila v tem, da so bili ob vrnitvi z bega po eni strani dokaj nedkobesedni, po drugi strani pa raziskovalci niso prepričani, da so vedno govorili resnico. Gojenci za nekaj begov verjetno sploh niso hoteli odkriti sprožilnih položajev in so rekli, da so bežali »brez vzroka«

Raziskovalci so hoteli z odprtimi vprašanji zajeti vso raznovrstnost sprožilnih položajev. Ob pregledu odgovorov na odprta vprašanja je bilo ugotovljeno 16 sprožilnih položajev, in sicer: družba in zabava, obisk doma oziroma domotožje, dekle ali fant, nemožnost privaditi se zavodu, neuspešnost v šoli ali v delavnici, slabo počutje v skupini, odklanjanje vzgojitelja, reakcija na kritiko, strah pred kaznijo, odklanjanje zavoda, pridobivanje gmotne koristi, želja po alkoholu, nagovarjanje drugih, pustolovstvo, brez vzroka in druge okoliščine. Teh 16 sprožilnih položajev so nato združili v tri skupine:

- slabo počutje v zavodu,
- vabljenosti zunaj zavoda in
- drugo.

V raziskavi so ocenili, da so gojenci, razen iz VPD v Radečah, najpogosteje bežali zato, ker jih je vlekla kaka mikavnost zunaj zavoda (družba, zabava, domači, dekle, fant, pridobitev gmotne koristi, želja po alkoholu, pustolovstvo). Ta sprožilni položaj je nastopal predvsem pri begavcih iz vzgojnih zavodov v Logatcu, Slivnici in Višnji gori.

Kolikor je pri begavcih iz omenjenih treh zavodov prišla v poštev skupina sprožilnih položajev »slabo počutje v zavodu«, je nastopala predvsem kot reakcija na kritiko s strani osebja, na zavodske disciplinske ukrepe in na strah pred kaznijo. Pri begavcih iz VPD v Radečah pa je bil najpogostejši povod iz te skupine sprožilnih položajev »slabo počutje gojenca v skupini«. V tem

zavodu so nastajale neformalne skupine, ki so delale na sogojence razne pritiske, gojenci pa so se nanje odzivali z begom.

Obravnavanje gojencev po vrnitvi z bega

Pri obravnavanju gojencev po vrnitvi z bega sta se pokazala naravnost zavodskega osebja in celoten koncept zavoda. To se je pokazalo že takoj ob sprejemu begavca pri vrnitvi v zavod. Postopki so si bili podobni na eni strani v vzgojnih zavodih v Logatcu in Slivnici, na drugi strani pa v VPD v Radečah in v dekliškem vzgajališču v Višnji gori.

Kdo je begavca sprejel ob vrnitvi v zavod, je bilo odvisno od dnevnega časa njegove vrnitve. Večinoma ga je sprejel dežurni. V vzgojnem zavodu v Slivnici in v dekliškem vzgajališču v Višnji gori je bil to vzgojitelj, v vzgojnem zavodu v Logatcu vzgojitelj ali mojster in v VPD v Radečah vzgojitelj ali paznik (le-ta v več kot polovici primerov).

V VPD v Radečah so v 86 %^o, v dekliškem vzgajališču v Višnji gori pa v 79 %^o vrnitev z bega begavca ali begavko takoj ob sprejemu osamili. Vzgojitelji v vzgojnem zavodu v Slivnici so imeli nasprotno pri 84 %^o, v Logatcu pa pri 76 %^o begov takoj pogovore z begavci.

Razložek med tema skupinama zavodov je obstajal tudi v tem, kdo je izrekel kazen za beg, kajti v vseh zavodih so bege kaznovali. V VPD v Radečah je bil to po hišnem redu upravnik, v dekliškem vzgajališču pedagoški zbor, v vzgojnih zavodih v Logatcu in Slivnici pa so bege in begavce ob vzgojiteljevi pomoči obravnavale skupine.

Z raziskavo smo ugotovili, da so bile kazni za bege v vzgojnih zavodih zelo raznovrstne. V vzgojnem zavodu v Logatcu so večinoma izrekli le en ukrep, medtem ko so v drugih treh zavodih največkrat nakopičili po dve ali več kazni. V vzgojnih zavodih v Logatcu in Slivnici je bilo prek 80 %^o begov kaznovanih s prepovedjo izhoda iz zavoda za 7 ali 14 dni (v Logatcu tudi za tri tedne). Nasprotno je bil prepovedi izhoda iz zavoda v VPD v Radečah pri 83 %^o in dekliškem vzgajališču v Višnji gori pri 95,8 %^o begov dodan še pripor ali izolirnica. V obeh teh zavodih je bila kazen tudi večkrat zaostrena še z oddajo v posebno skupino (v Višnji gori v vseh primerih brez izjeme).

Ugotovitve raziskave o obravnavanju gojencev po vrnitvi z bega dajejo dosti snovi za razmiš-

ljanje, ali v naših zavodih le ne kaže spremeniti ravnanja z begavcem, ko se vrne v zavod.

Spričo zakonske ureditve postopka z begavcem v VPD v Radečah se de lege lata verjetno ne bo dalo kaj prida spremeniti. Kaže pa vložiti vse moči v to, da bi prišlo do sprememb de lege ferenda. Raziskovalci se zavedajo, da tudi od zakonskih predpisov ne bo vse odvisno in da bo treba zlasti prepričevati naše javno, pa tudi strokovne mnenje, da bi se razmere spremenile. Tudi avtomatizirani in skoraj v ničemer individualizirani postopek z gojenkami v dekliškem vzgajališču v Višnji gori kaže temeljito preveriti. Sodobno vzgojno, prevzgojno in terapevtsko obravnavanje z oddajo že tako in tako socialno prizadete gojenke ali gojenca terja posebno skrben postopek ob vrnitvi z bega.

Raziskovalci sodijo, da je treba vsakega begavca ob vrnitvi v zavod obravnavati zelo diferencirano in individualno, z velikim poslušom za njegove težave in občutkom odgovornosti. Pri tem je treba posebno pozorno raziskati sprožilni položaj in ugotoviti, kaj je dalo gojencu povod za beg. To od zavodskega osebja zahteva tudi veliko objektivnosti in uvidevanja, zlasti glede zavodskih okoliščin, ki so ustvarile sprožilni položaj za beg. Zoper begavca ne bi smel biti storjen noben ukrep, preden se z njim ne bi temeljito pogovoril njegov vzgojitelj.*

LITERATURA

1. Asperger H., **Heilpädagogik**, Springer Verlag, Wien 1956.
2. Bregant L., Problem kategorizacije i evidencije dece s poremećajima ponašanja i ličnosti, **Specijalna škola** 1967/6.
3. Binder, Studie über Entweichungsrelation im Landesjugendheim Hartberg, **Erzieherblatt**, Graz, Mai—Juni 1973 89.
4. Courtois, La fugue: étude et notation des moyens les internats qui recoivent des instables, **Revue de neuro-psychiatrie infantile** 1964/5—6.

* Raziskava je pokazala, da je obravnavanje begov v vzgojnih zavodih v Sloveniji akutna zadeva, tako da bo treba vprašanjem v zvezi s tem posvetiti poseben seminar. V raziskavi zbrano gradivo bo uporabno za usposabljanje in izpopolnjevanje zavodskega strokovnega osebja. Begi iz vzgojnih zavodov doslej v Sloveniji še niso bili posebej obravnavani. Seminar bi se lepo uvrstil med seminarje Zavoda za šolstvo SR Slovenije o »novih izhodiščih obravnavanja otrok in mladine z vedenjskimi in osebnostnimi motnjami v vzgojnih zavodih«, ki jih zavod prireja v zadnjih dveh letih (zadnjega je v dneih od 11. do 14. oktobra 1974).

5. Dublineau J., Sociogenese de la fugue, **Revue de neuro-psychiatrie infantile**, mai—juin 1954.
6. Ferbežar I., Nekateri vzroki iz izkušnje z mladino, ki bega, **Otrok in družina**, Ljubljana 1969.
7. Gettins J., Le traitement des »fugueurs« chronique, **Revue internationale de l'enfance**, 13/1959/1.
8. Ginger H., **Kriminologie der Entweichung**, Verlag P. G. Keller, Winterthur 1959.
9. Grmovšek B., Potepušтво med otroki, **Otrok in družina**, Ljubljana 1960/4.
10. Hanselmann H., **Einführung in die Heilpädagogik**, Rotapfel Verlag, Zürich — Stuttgart 1966.
11. Hildebrand J. A., Why runways leave home, **The Journal of Criminal law, criminology and police science**, Chicago 54/1963/2.
12. Hildebrand R. J., The Anatomy of Escape, **Federal Probation**, Washington, 33/1969/1.
13. Joos J., Sepulchre-Cassiers M., Debuyst Ch., Le fugue les enfants et les adolescents fuguers, **Revue de droit pénal et de criminologie**, 46/1965/3.
14. Joos J., Sepulchre-Cassiers M., Debuyst Ch., Boys who Run Away from Home, A Belgian Study, **International Journal of offender therapy**, 14/1970/2.
15. Kiehn E., **Praxis des Heimerziehers**, Lambertus Verlag, Freiburg/Br. 1972.
16. Kohlabacher F., Das Problem der Entweichung, **Erzieherblatt**, Graz 1970/71.
17. Lemp, R., **Eine Pathologie der psychischen Entwicklung**, Bern—Stuttgart 1967.
18. Lindgreen H. C., **An Introduction Social Psychology**, John Willey et Sons inc. N. J: London, Sydney 1969.
19. Martaguet R., La responsabilité des établissements de rééducation en cas de fugue des mineurs, **Revue de Science criminelle**.
20. Mazerol, Les incidents signifiants en internats professionnels d'éducation surveillée (I. P. E. S.), I. Les fugues en I. P. E. S., **Annales de Vaucresson**, 1968/6.
21. Moos R. H., The Assesment of the Social Climates of Correctional Institutions, **Journal of Research in Crime and Delinquency**, Julij 1968.
22. Moos R. H., **The community-oriented programs environment scales**, Social ecology laboratory, Department of psychiatry, Stanford university, California 1971.
23. Musek, J., Vzroki pobegov pri mladoletnikih vzgojnega poboljševalnega doma v Radečah, **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana 1970/1.
24. Pelan M., **Begi gojencev iz zavoda**, Kolektiv avtorjev, Vzgoja v zavodu, Planina 1965.
25. Pongratz, Hübner, **Lebensbewährung nach öffentlicher Erziehung**. H. Luchterhand Verlag, Darmstadt, Berlin-Spandau, Neuwied am Rhein 1959.
26. Pungerčar T. — Hočevar F., Begavci na begu, ki vodi nazaj Mladina, Ljubljana, št. 36. z dne 12. 9. 1972, Pretrgane vezi, **Mladina**, Ljubljana, št. 37. z dne 19. 9. 1972.
27. Saksida S., O motivacijah mehanizmih in frustracijskih stereotipih, **Kriminalistična služba**, Ljubljana 1957/2.
28. Schinder R., Grundprinzipien der Psychodynamik in der Gruppe, predavanja na kongresu splošnega zdravniškega društva za psihoterapijo, Freudenstadt 26. — 28. aprila 1956/ (kongresno gradivo).
29. Skala A., **O vzgoji razvojno prizadetih otrok**, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1962.
30. Skalar V., Psihologija neprilagojenega mladoletnika, **Socialne službe v Sloveniji**, Ljubljana 1961/3.
31. Stern E., **Über Verhaltens und Charakterstörungen bei Kinder und Jugendlichen**, Rascher Verlag, Zürich 1953.
32. Škoflek I., Oblici i sprečavanje bežanja, **Zbornik materiala sa seminara Sekcije za vaspitnu i zapušteno decu i omladinu**, održanog u Kotoru 1962 godine, Udruženje defektologa Jugoslavije, Beograd 1963.
33. Vodak P., Šulc A., **Mane i poremcaji ponašanja u dečjem dobu**, Jugoslovenski zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo 1966.
34. Vrečič F., Pobegi otrok in mladoletnikov, diplomska naloga na Višji šoli za socialne delavce, Ljubljana 1961.
35. Wenzel, **Fürsorgeheime in pädagogischer Kritik**, Ernst Klett Verlag Stuttgart, 2 Auflage 1973.

UDK 343.915:362.854(497.12)

Escapes from Educational Institutions

Skaberne, dr. Bronislav, scientific counselor, Institute of Criminology, Ljubljana

The article presents results of a research concerning 317 escapes by 119 inmates from 4 educational institutions in Slovenia between September 15, 1971 to September 14, 1972. The escapees were over 14 years old. The research deals with significant factors concerning the inmates' personality and their environment which could enhance the probability of escapes.

It has been found that the behavior disorders do not significantly contribute to the frequency of

escapes depends, above all, upon the conditions within the institution and upon the attitudes of personnel. The personnel's attitude towards escapes can be condemning or rejective to a higher or lower degree. These attitudes are then reflected in duration of escape as well as in presence or absence of inmate's inclination to return of his own free will. Consequently the crucial question is how are the inmates treated upon their voluntary or involuntary return to the institution.